

arbitros litigantium consensu constitutos, eamque Augustini fuisse sententiam, quod Episcopi ex Apostoli lege judicia exercerent. Inquit enim ipse Augustinus *cit. Serm. 24.* "Maligni infirmos, premunt, & causas suas ad nos ferre compellunt, quibus dicere non audemus: dic, homo, quis me constituit judicem, aut divisorem inter vos? Constituit enim talibus causis ecclesiasticos Apostolus cognitores in foro prohibens iurare Christianos." Habes hic judicia acta ab Episcopis in invitos, non in eos, qui illos sua voluntate tanquam arbitros elegerunt. Hæc autem ipse Augustinus *de Oper. monach. cit. cap. 29.* dicit: "mallem manibus aliquid operari: . . . quam tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotiis sæcularibus vel iudicando dirimendis, vel interveniendo præcidendis. Quibus nos molestiis idem afflixit Apostolus, non utique suo, sed ejus, qui per eum loquebatur, arbitrio." Locus hic ostendit Episcopos non solum fuisse arbitros controversiarum, neque solum eas officii composuisse, quo spectant verba *vel interveniendo præcidendis*, sed etiam veros fuisse iudices, quo referenda sunt verba *vel iudicando dirimendis*, & hæc quidem judicia habuisse tumultuosissimas perplexitates, quibus verbis judicialis strepitus, cursusque multiplex indicatur. Hoc ipsum Apostolicum præceptum agnoscit Concilium Carthaginense III. *Can. 9. t. 2. col. 1401. collect. Labbæi*, & Concilium Carthaginense V. *can. 1. col. 1454. cod. t. 2.*

§. XV. At enim Ecclesiæ Magistratus arbitri potius erant, qui mutuo litigantium consensu dissidia componebant, quam veri iudices, cum neque jus coercionis haberent, neque jus redderent servatis iudiciorum solemnitatibus, neque litigantes eorum sententiis parere cogerentur. Sed primum nego, tantum ex consensu litigantium, non item jure suo, & proprio Ecclesiæ Magistratus fidelium controversias iudicasse. Apostolus Christianos apud ethnicos litigare vetuerat, neque id consilii, sed præcepti loco constituerat (1); & vero consequenti ætate Christiani omnes huic Apostolico præcepto paruerunt. Si Christiani apud Ethnicos iudicium exercere non poterant, consequens est ut ea agerent vel apud *Sapientem*, quem Paulus eligendum suaserat, quique eligi non poterat sine auctoritate eorum, qui Reipublicæ præerant, vel apud Apostolos, & Episcopos, hoc est apud illos,

qui summum in Christiana Republica magistratum obtinebant.

(1) Verba Pauli *cit. Ep. I. ad Corint. VI.* sunt: "Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos?" Qui tam graviter objurgat eos, qui hoc *audent* facere, nonne evidenter ostendit, indignum esse hoc facinus, ac nullo modo ferendum? Quare qui in illis Apostoli verbis non præceptum, sed consilium inesse putant, ii mihi non videntur animadvertisse, Paulum legem dedisse adversus *ausum*, quem ipse graviter reprehendum putabat, & in hunc quidem *ausum* non consilium, sed præceptum cadere debebat. Consilii quidem est electio *Sapientis*, qui *possit iudicare inter fratrem suum*; sed quam dissimili ratione id Paulus urget, quam diversis hoc loco verbis utitur! Revera Apostoli præceptum memorant Auctor *Epistolæ ad Jacobum*, apud Cotelerium *t. 1. p. 611.*, Auctor *Constitutionum & ceteri*, quorum paulo ante facta mentio est; & Concilium Hipponense *l. c.* excommunicationis poena plecuit catholicum, qui *ad iudicium alterius fidei iudicis* provocat. Adde observantiam trium sæculorum, quo spatium temporis neminem è Christianis ad ethnicos iudices ivisse scimus. An id tam longo temporis cursu, atque inter ingentem illam hominum multitudinem tam diligenter observatum fuisset, nisi Christianis omnibus persuasum fuisset, ab Apostolo datum non consilium, sed præceptum, cui omnes parere oportebat? Ipse Augustinus *Enchirid. de Fide, spe & charitate cap. 78. opp. tit. 6. col. 226. ed. indic.* Paulum illis, quæ supra descripsi, verbis non merum dedisse consilium, sed *terribiliter vetuisse* docet, ne Christiani extra Ecclesiam iudicia exercerent. Neque vero obrudi potest factum Pauli, qui ad Cæsarem provocavit *Act. Apostol. XXV.* Ipse enim comprehensus à Festo Præsede, qui ei vim inferre volebat, necessario provocare debuit, ad Cæsarem, hoc est ad eum, cui Festus suberat, quique ejus vim reprimere posset.

§. XVI. Itaque Christianorum iudicium in aliorum Christianorum controversiis non voluntarium erat, quodque à litigantium arbitrio penderet, sed necessarium, quoniam ipsi extra Christianam rempublicam iudices quærere prohibebantur. Atque hi quidem iudices omnem habebant potestatem, & jurisdictionem, qua præditos esse oportet Magistratus, qui Reipublicæ cum imperio præsunt, & quam Apostoli non semel ostenderant, præsertim Paulus qui se *in promptu habere* declaraverat al-

cisci omnem inobedientiam (1), qui Alexandrum, quod verbis suis *restiterat devitari* jusserat (2), qui eum, qui sibi non obediebat, *notari*, & cum reliquis fidelibus *commisceri* noluerat (3). Revera toto illo temporis cursu, quo ethnici imperio potiti sunt, adeo certum, fixumque Christianis erat, controversias suas ab Ecclesiae magistratibus esse definiendas, seque, eorum iudicio parere oportere, ut nemo adversari, atque ad ethnicos iudices adversus illorum sententiam querelas deferre ausus fuerit.

(1) Apostolus *II. ad Corint. X. 6. seq.*

(2) *II. ad Timoth. IV. 15.*

(3) *II. ad Thessalonic. III. 14.*

§. XVII. Quod si Ecclesiae magistratus formidolosis illis temporibus jus non reddebant ea pompa, & splendore, quo ethnicorum iudices, si non erant stipati ministris, qui adversus repugnantes vim adhiberent, si illas iudiciorum ambages, & solemnitates non observabant, non inde certe effici potest, quod ii Christianorum controversias non iudicaverint. Quando Christiani non alios habere iudices poterant, quam Ecclesiae magistratus, quando hi in Ecclesia imperium, & potestatem habebant, quando ipsis cuncti parere cogebantur, quis neget, eos vera iudicia exercuisse, aut saltem, quoties opus fuit, suo iure exercere potuisse? Pompa, ministri, solemnitates nihil ad iudicii naturam pertinent. An non etiam summarium iudicium, in quo hae solemnitates omittuntur, verum iudicium est?

§. XVIII. Iudicium faciunt duo litigantes, quorum alter actor, alter reus est, causa, seu controversia, & magistratus, qui iudicat, suaque sententia controversiam dirimit. Quando hae sunt, verum iudicium est; cetera non inhaerent in rei natura, atque usu fori extrinsecus accesserunt. Itaque si Christiani controversias, iudicia etiam habuerunt, & harum controversiarum iudices non alii esse potuerunt, quam qui Christianae reipublicae cum imperio praerant, quibus omnes parere debebant, semperque paruerunt.

§. XIX. Atque haec quidem in Ecclesia iudiciorum ratio fuit, donec ethnici rerum potiti sunt. Delato ad Christianos imperio, consequens erat, ut illa inter ecclesiasticam, civilemque rempublicam conciliaretur concordia, quae inter Christianorum, atque Ethnicorum societatem esse nequiverat. Ecclesiae Magistratus curam abjecerunt earum rerum, quas antea administraverant, quod dedeceret, ethnicos magistratus miscere se in rebus Christianorum, curamque retinuerunt rerum spiritualium, atque omnem in clericos potestatem. Nam utraque respublica civilis, & ecclesiastica in suo genere perfecta, ac distincta est, utraque suos habet magistratus, & subditos, certasque res suae potestati subjectas.

§. XX. Ad Ecclesiam pertinet divinarum, sacrarumque rerum administratio, atque in his nulla clericorum, & laicorum distinctio est, sed omnes, qui per Baptismum inter Ecclesiae filios recepti sunt, eius potestati subjiciuntur. Civilis Potestas curat res temporales, & in his quidem in omnes suos Cives imperium exercet, uti etiam Ecclesia imperio utitur in cives suos, qui clerici sunt. Utraque respublica omnem habet potestatem in res, civesque suos utraque imperat poenisque coercet eos, qui latis ab se legibus non obtemperant.

§. XXI. Sed ecclesiasticae coercionis summus est gradus ejectio eorum, qui in religionem, vel in societatem peccarunt. Si quis religionem violare ausus fuerit crimine, schismate, haeresi, neque monitus redierit in bonam mentem, eum sive clericus, sive laicus sit, Ecclesia eicit a sacris, & societate Christianorum, propter potestatem, & officium, quod habet in omnes Christianos, curandi, regendique cuncta, quae ad religionem pertinent. Qui aliquo crimine societatem laesit, si clericus sit, Ecclesiae iudicio subest, non propter rem ipsam, quae propria est civilis reipublicae, sed propter personam, quia scilicet ecclesiasticae reipublicae civis est. Itaque in eum Ecclesia animadvertit carcere, aut alia poena corporali (1), & si gravius crimen sit, cui non parem habeat poenam Ecclesiae lenitas, & mansue-

tudo, eum de gradu dejicit, hoc est non amplius suæ reipublicæ Civem esse sinit, sed ad instar ceterorum laicorum subjicit civili potestati. Ipsa vero in hunc hominem, qui jam suæ reipublicæ Civis est, imperium exercet, quod habet in reliquos cives suos, eumque coerces morte, ceterisque pœnis, quæ sunt à civilibus legibus constitutæ.

(1) Agam de his pœnis copiose Libro IV., ubi de criminali Ecclesiæ potestate disserendum erit. Interim, quoniam carceris feci mentionem, hoc animadvertam, jam inde à IV. sæculo Ecclesiam ad puniendos clericos criminum reos carceres habuisse, qui *Decanica* appellabantur. Patet id ex Arcadii, & Honorii constitutione quæ est *L. 30. Cod. Theod. de Hæret.* Hos carceres memorant etiam Justinianus *Novel. 79. c. 2.*, & Capitularia Caroli M. l. 5. c. 378. apud Balluzium t. 1. col. 604. ed. Ven. 1772., ubi dicitur in *decanicis*, alii in *catenis*, *Ecclesiæ recludatur, competenter pœnas luiturus.* In Græcorum paratitlis apud Henricum Justellum *Biblioth. jur. canon. t. 2. p. 1335.* habentur hæc: *ἵς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑγκλεισθῶν ἐν βαλλέταισιν ἐν κλαυστρῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκλεισθῶν.* Eorundem carcerum mentio est apud Basilium Diaconum in *libello ad Theodosium, et Valentinianum in actis Concil. Ephesini par. 1. cap. 30. n. 3. col. 977. t. 3. concilior. Collect. Labbæi ed. Ven.*, & apud Gregorium II. in *Ep. ad Leonem Isaur. t. 8. concilior. col. 671. ejusdem Collect.* Consule Du-Fresnium *Comment. in Paul. Silent. p. 594.*, & Jacobum Gothofredum in *cit. Leg. 30. Cod. Theod. t. 6. p. 166. ed. Lipsiæ cit.*, qui tamen vir doctissimus hoc loco deridendum se præbet, cum fatetur "in decanicis, quæ procul dubio, loca conclusa fuere, immorigeros clericos asservari consuevisse; inquit tamen, quod Ecclesia his temporibus jurisdictionem proprie, non haberet, sed audientiam tantum." Sed quomodo sine jurisdictione potuisset Ecclesia clericos in carceres detrudere, in iisque conclusos, & custoditos retinere? An signum esse luculentius, & præclarus jurisdictionis potest? Decanica secretarii partem fuisse putat Binghamus *Orig. eccles. l. 8. c. 7. §. 9. t. 3. p. 264. ed. Halle Magdeburg. 1758.* De verberibus, exilio, mulctis pecuniariis, ceterisque pœnis, quæ ab Ecclesia dabantur, sequenti libro suus erit agendi locus. Confer præterea la *Cerdam Adversar. c. 39. n. 2.*

§. XXII. Ita sane postquam ad Christianos Imperatores rerum summa delata est, Ecclesia non solum de rebus spiritualibus (1), sed etiam de civilibus clericorum controversiis (2), adhibitis solemnitatibus, quæ in

veris, perfectisque judiciis adhibentur (3), & in suo quidem foro (4) judicavit. Quin etiam ne qui clericus minus ecclesiastico giudice contentus ad laicum iret, graves constitutæ sunt pœnæ, quibus hujusmodi facinus coercesretur (5). Hæ autem clericorum controversiæ, ut plurimum, in provinciali synodo (6), sed sæpe etiam Episcopi judicio dirimebantur (7).

(1) Cunctas de religione controversias à sola Ecclesia definiri posse, ac semper definitas fuisse, inter catholicos omnes constat. Sed in his definiendis judicariam quoque methodum adversus hæreticos adhibitam fuisse, facile intelliget quisquis ad ea advertat, quæ in conciliis gesta sunt. Nicæni Patres antequam in Arium sententiam ferrent, eum ad synodum vocarunt, tum eum, tum ejus accusatores audiverunt, denique re cognita, expensaque diligenter, cum plane convictus esset, adversus eum sententiam protulerunt, sicuti patet ex *Socrate lib. 1. cap. 6. part. 11. ed. Vales. Cantabr. 1720.* aliisque. A Patribus Ephesinis ter citatus, atque ad synodum vocatus est Nestorius, ut adesset *juxta canones*, (quorum nomine Beveregius *Cod. Can. Primitiv. Eccles. vindic. l. 1. c. 5. n. 4.* apud Cotelerium *PP. Apost. tom. 2. p. 23.* designari putat *Can. Apostolor. 74.*) quoniam nihil, inquebant, *ex iis omnibus, quæ ad ecclesiasticum ordinem pertinent, prætermittere par est.* Legatorum, quos postremo misit Concilium, monita fuerunt, *quod nisi coram de omnibus, quæ scripto contra te allata fuerint, si ve citra scriptum te expurgaveris, eum Synodus condemnasset.* Vocatus bis, & tertio Nestorius venire noluit, atque in contumacem, & absentem sententia lata est, quæ omnia narrantur in relatione Concilii ad Cælestinum Pontif. *tom. 3. conc. Labbæi Ven. ed. col. 1190.* Vide etiam Bossuetum *Remarques sur l'Histoir. des Concil. d' Ephese et de Chalcedoin. de M. Dupin. t. 15. ed. Leod. & Cl. Card. Gerdilium Confutazione di due libeli contro il Breve &c. tit. 1. p. 349. seq.*, à quibus ostenditur, quemadmodum totum illud judicium contra Nestorium jussu Cælestini P. actum fuerit. *Trina monitione* Eutyches à Concilio Constantinopolitano, & *trina* item *monitione* Dioscorus vocatus est à Concilio Chalcedonensi, ac denique expensis omnibus contra utrumque lata sententia est, quæ omnia patent ex relatione ejusdem Concilii ad Leonem apud Labbæum *t. 4. col. 1778. & col. 1811.* Quid aliud hic restat, ut omnes judiciorum solemnitates adhibitæ videantur? Concilii Patres, qui ejus controversiæ judices sunt, reum citari jubent, repetunt bis, & tertio citationem, quæ solemnitas judiciorum est à legibus inducta, ut non nisi post unam preemtoriam, aut tres simplices citationes adversus contumacem reum sententia proferatur. Emissis tribus citationibus, itemque secundum judicariam methodum *clapsis terminis*

sententia emittitur. Quid aliud egisset iudex laicus, si de re sui fori propria iudicare debuisset? Atque in omnibus aut Episcoporum depositionibus, aut hæreticorum condemnationibus occurrunt accusationes, citationes, testes, iudices, cetera ad verum, perfectumque iudicium necessaria.

(2) Concilium Nicænum *can. 5. t. 2. collect. Labbæi ed. Ven. col. 35.*, Constantinopolitanum I. *can. 6. cit. t. 2. col. 1128.*, Carthaginense I. *can. 10. col. 1247. eod. t. 2.*, Carthaginense IV. *can. 23. eod. t. 2. col. 1439.*, Andegavense *can. 1. col. 18. t. 5. col. 526.*, Agathense *can. 32. cit. t. 5. col. 526.*, Aurelianense III. *can. 32. eod. tom. 5. col. 1281.*, Aurelianense IV. *can. 20. cit. tom. 5. col. 1367.*, Veneticum *can. 9. col. 81. eod. t. 5.*, Matisconense I. *can. 8. col. 662. t. 6.*, Innocentius I. *Ep. 11. ad Victric. Rothomag. c. 3. apud Constantium Epist. Pontifi. Roman. col. 749.*, Gelasius P. *can. 13. c. 11. q. 1.*, Joannes VIII. *can. 11. dist. 96.*

(3) Ecclesiam in exercendis iudiciis adhibuisse methodum iudicariam, ostendunt tum ea, quæ paulo ante diximus præsertim de Nestorio, Eutyche, Dioscoro, tum indoles ipsa rerum, de quibus Ecclesiæ iudicio agendum erat. Definiendæ erant controversiæ, quæ fervebant inter duos, pluresve clericos, qui ad laicos iudices ire non poterant. Quomodo hæ controversiæ sine vero, perfectoque iudicio definiri potuissent? Revera in hoc iudicio erat causa, actor, reus, iudex, non deerat citatio, testes, probationes, cuncta demum, quæ in iudiciis requiruntur. Iudex expendebat actoris petitionem, reique exceptionem, ac denique, cum explorata erant omnia, sententiam ferebat, cui clerici, qui iudicium illud egerant, parere cogebantur. Quid aliud agebat iudex laicus in causis, quæ ad ejus tribunal deferantur? Fateor, hæc iudicia, quæ ab Ecclesiasticis fiebant, cursum, atque exitum habuisse celeriore, quam ea, quæ à laicis exercebantur, atque ab illis procul fuisse tricas, ambagesque forenses; verum hæc non pertinent ad intimam iudicii naturam, neque iis neglectis minus verum, minusque perfectum iudicium videri potest. In summa iudicia ecclesiastica vera erant iudicia, quæ ex litigantium contentione, & iudicis potestate, imperioque fiebant, ac iudex audito actore, & reo, expensisque probationibus *absolutoriam*, vel *condemnatoriam* sententiam proferebat, cui litigantes parere cogebantur. *Jam pars illa*, inquit S. Joannes Chrysostomus *de Sacerd. Lib. 3. c. 17. t. 1. opp. p. 399. ed. Paris. 1718.*, "quam Episcopus, cum tractare in iudiciis convenit, infinita certe odia, infinitas offensiones parit." Hæc certe in iudicem odii, & offensionis causa quem alium attingere potest, præter litigantem, qui condemnatus est, ac sententiæ parere invitatus cogitur? Simile est, quod habet Concilium Tarraconense I. *Can. 4. apud Labbæum t. 5. col. 698. ed. Ven.*, quo sancitum est, "ut nullus Episcoporum, aut Presbyterorum, vel Clericorum die dominico propositum cujuscumque causæ negotium

, audeat iudicare." Ergo clerici exercent actus vere iudicarios, & contentiosæ jurisdictionis, qui *die dominico* fieri non possunt. Verum etiam, perfectumque iudicium ecclesiasticum memorat Sidonius Apollinaris *l. 2. Ep. 12. col. 522.*, & *l. 6. Ep. 2. & 4. ed. Sirmondi int. ejus opp. ed. Ven. 1728. col. 575. & 577.*, Synesius autem *Ep. 105. p. 248. ed. Petavii 1633.* Episcopum vult esse *legum Doctorem*, ut *quæ legibus consentanea sunt, loquatur*. Sed videndus est in primis Ambrosius, qui graviter reprehendit Syagrium Veronensem Episcopum, quod in iudicando non eam adhibuisset methodum, quam adhibere oportebat *Ep. 5. opp. t. 5. p. 479. ed. Maurin. Venet. 1781.*; ex qua quidem epistola manifestum est, qua solemnitate ab Episcopis iudicia agerentur, & quemadmodum in iis nihil omitteretur eorum, quæ ad verum, & perfectum iudicium requirebantur. Quin & Episcopus non solum iudicasse, sed & iudices suo arbitrio dedisse, testatur Socrates *Hist. lib. 7. c. 37. pag. 387. edit. Valesii Cantabrig. 1720.*, qui narrat, Silvanum Troadis Episcopum, cum suos clericos, quos dirimendis controversiis dare iudices solebat, aliquod inde lucrum quærere animadverteret, laicos iudices elegisse, qui controversias illas definirent. Hi laici, qui Episcopi jussu, & clericorum loco iudicabant, quam in iudicando methodum servare debebant? Adde ea, quæ in causa S. Athanasii à Liberio Pontifice dicta sunt adversus Constantium Imperatorem, qui sanctissimum illum virum vehementer condemnari cupiebat apud Coustantium *Epistol. Roman. Pontifi. col. 433. seq.* Ex quibus intelligitur, quam accurate, diligenterque ab Ecclesia iudicia agerentur, diu multumque audito reo, datis ei defensoribus, excussis omnibus probationibus, servatis demum omnibus, quibus opus erat, ut verum, perfectumque iudicium haberetur.

(4) Qui Ecclesiam vera, & propria iudicia exercuisse inficiantur, ii negant, habuisse territorium, & forum, in quo jus diceret, atque ajunt, Episcopale iudicium non verum, propriumque iudicium, sed *audientiam*, hoc est arbitrium appellari. In primis autem obtrudant Novelam Valentiniani III. quæ est *Novel. 12. de Epis. iudic.*, & qua scriptum extat: "Quoniam constat, Episcopos forum, legibus non habere, nec de aliis causis, quam de Religione posse cognoscere, ut Theodosianum corpus ostendit; aliter eos iudices, esse non patimur; nisi voluntas iurgantium sub vineulo compromissis, si procedat; quod si alteruter nolit, sive laicus, sive clericus sit, agent publicis legibus, & jure communi. At si territorii nomine intelligimus locum intra certum terminum positum, in quo magistratus jus dicit, & suam jurisdictionem exercet, quis neget, jam ab ipso initio Ecclesiam territorium habuisse? Cum divisæ sunt dioceses, cum instituta sunt jura metropolitana, quæ sane Titum, & Timotheum habuisse constat, cum item jura patriarchica, quorum initia aut ab Apostolis sunt repetenda,

aut certe Nicæno Concilio antiquiora sunt, nonne Episcopis, Metropolitibus, Patriarchis datum est territorium, in quo jus dicerent, suamque potestatem exercerent? Concilio Nicæno *Can. 6.* apud Labbæum. *t. 2. col. 35. ed. Ven.* designata sunt certa loca, quorum omnium Alexandrinus, & Antiochenus Episcopus habent potestatem. An non his locis eorum Episcoporum territorium est? Postremo ipsum territorii vocabulum expresse memorat Zosimus P. *Ep. 5.* apud Labbæum *Collect. Concil. t. 3. col. 409. ed. Ven.* Omnes sane, inquit, admoneantur, ut quique finibus, territoriisque suis contenti sint. Quod si Episcopi habebant territorium, in quo imperabant, jus dicebant, poenis coercerant, consequens est, ut etiam forum habere debuerint. Nam forus locus est, in quo inter litigantes jus dicitur. Neque refert, quod non hoc ipsum fori vocabulum occurrat; nam satis est, quod fuerit res ipsa, hoc est potestas, & locus reddendi juris, ut deesse non potuerit forus, quo tandemcumque vocabulo appelletur. Quid quod Constitutiones Apost. *l. 2. c. 47.* apud Cotelerium *PP. Apostol. t. 1. p. 257. ed. Amstelædami 1724.* expresse memorant δικαστήριον, χερτίριον forum? Quod vero audientia nomine interdum ecclesiastica judicia nuncuparentur, id certe argumento esse non potest, quod vera judicia non essent, sed potius arbitria haberentur, quæ sententia est Cajacii in *Paratit. Cod. de Ep. aud. opp. t. 2. col. 30.*, Caroli Lojsei de *Seigneuries c. 15.*, Fevretii in *Libro de Abusu l. 4. c. 1.*, itemque Van-Espenii *Jur. eccles. par. 3. tit. 1. c. 3.*, Jacobi Gothofredi in *Extravag. de Episcop. judic. Cod. Theodos. t. 6. p. 340. ed. Lipsiæ 1743.*, aliorumque maxime Protestantium. Principio apud Jurisconsultos in juris civilis voluminibus audire causam idem significat, ac rite cognoscere, & judicare litem *L. 1. C. de Lit. contest. L. 2. C. Si ex fals. instrum. vel testim. L. 6. §. Super his C. de Appellat., & auditorium sæpe pro tribunali, foroque judiciario usurpatur L. 54. ff. de Re jud. L. 5. ff. de Offic. Adsess.* Deinde vero ad ecclesiastica officia designanda utrumque vocabulum & judicii, & audientia usurpatum constat; quod evidenter ostendit, veteres inter hæc duo vocabula nullum discrimen posuisse. Certe *judicium ecclesiasticum*, non *audientiam* memorant S. Leo M. *Ep. 2. ad Rustic. Narbonen. opp. t. 1. col. 1424. ed. Ballerin. 1753.*, S. Augustinus *ad Bonif. l. 3. c. 5. t. 10. col. 456. & Serm. 351. n. 10. t. 5. col. 1359. ed. Ven. 1731.*, S. Ambrosius *Ep. 5. ad Syagr. Ep. Veron. opp. t. 5. p. 479. ed. Maurin. Ven. 1781.*, Sozomenus *Histor. l. 1. c. 9. p. 21. ed. Valesii Cantabrig. 1720.*, Gratianus Imperator *Ep. ad Aquilin. apud Coustantium Ep. Rom. Pontif. col. 530.*, qui ecclesiastico judicio vim tantam attribuit, ut Imperatorem appellare vetet eos, qui sunt *condemnati judicio recte sententium Sacerdotum.* Mitto loca alia sexcenta Patrum, & Conciliorum; ac mitto etiam titulum

Codicis Theodosiani, qui est *de Episcopali judicio*; quoniam de eo paulo post suus erit agendi locus. Deinde vero titulus ille Codicis Justiniani *de Episcopali audientia* editus est, posteaquam multæ prodierant superiorum Imperatorum Constitutiones, quibus judiciaria Ecclesiæ potestas confirmata fuerat, adjectis legibus, ut quod ab Episcopis judicatum fuisset, ab omnibus ratum, firmumque haberetur. An judicia tam solemnia, tam firma, quibus omnes parere coguntur, mera arbitria videri possunt? Extat ea de re Constantini Constitutio in *Extravag. de Episcop. judic. Cod. Theodos. t. 6. p. 339.*, qua sancitum est, ut omnes causæ, quæ vel pratorio jure, vel civili tractantur, Episcoporum sententiis terminatæ perpetuo stabilitatis jure firmentur, nec liceat ulterius retractari negotium, quod Episcoporum sententia deciderit. Falsam hanc constitutionem putant Gothofredus, Fevretius, Loyseus *l. c.*, sed eam late vindicant Altaserra de *Jurisd. Eccles. l. 1. c. 7.*, Baronius *ad an. 314. n. 38. t. 3. p. 572. ed. Lucæ*, Sirmondus in *Append. Cod. Theod. t. 7. p. 5. ed. Gothofredi Lipsiæ 1745.*, Valesius in *Not. ad Euseb. de Vit. Constant. l. 4. c. 27. p. 640. ed. Cantabrig.*, Seldenus de *Synedr. l. 1. c. 10.*, Jo. Antonius Bianchi della *Potesta, e della Polizia della Chiesa t. 3. p. 704.*, Fr. Florens de *Jurisdic. eccles. t. 2. p. 35. ed. Norimb. 1756.*, Doujat *Prænot. Can. l. 2. c. 2.*, ac Joannes le Gendre *Episcopale judicium advers. calumn. Gothofredi acerrime vindicat.* Atque ad hanc quidem legem spectare videntur Eusebius de *Vit. Constantin. l. 4. c. 27. p. 550. ed. Valesii Cantabrig. 1720.*, & Sozomenus *l. 1. Histor. c. 9. p. 21. ed. ejusdem cum de Constantino scribit, quod "litigantibus permisit, ut ad Episcoporum judicium provocarent, si magistratus civiles rejicere vellent, eorum autem sententia rata esset, aliorumque judicium sententiis, prævaleret, perinde ac si ab Imperatore ipso data fuisset." Patet ex hoc loco, Episcopos habuisse forum, & contentiosam jurisdictionem; secus enim quomodo episcopale judicium, potius quam sæculare litigantes elegissent? Ac patet etiam, sententias Episcoporum exitum, & vim tantam habere debuisse, quantam habere maximam poterant, & ideo non arbitria fuisse, quæ forte despici potuissent. Eandem Constantini legem, cujus nunc facta mentio est, memorant etiam, atque confirmant Capitularia Caroli M. *l. 6. c. 366. t. 1. col. 658. ed. Baluzii Ven. 1772.* ubi ea sumpta dicitur ex *sextodecimo Theodosii Imperatoris libro cap. XI.*, qui locus nonnullos in eam opinionem adduxit, ut crederent, illam legem à Carolo M. non Constantino, sed Theodosio adscriptam fuisse. Sed falluntur egregie; quoniam, ut observat Baluzius in *Notis t. 2. col. 819.* iis verbis Theodosianus Codex designatur. Cum Constantino consentiunt Arcadius, & Honorius, quorum est constitutio in *L. 9. Cod. de Episc. audient.*, qua Imperatores inquiunt: "Epis-*

, copale iudicium ratum sit omnibus, qui se audiri à sacerdotibus, elegerint, eamque illorum iudicationi adhibendam esse reverentiam, jubemus, quam vestris deferri necesse est potestatibus, à quibus, non licet provocare. Quis, nisi plumbeus in iurisprudencia sit, merum arbitrium dicat episcopalem sententiam, cuius tanta vis est, ut ei cuncti parere debeant, atque ab ea ne provocare quidem liceat? Est etiam de Episcopali iudicio lex Marciani Imperatoris, quæ est *Leg. 14. Cod. de Episcop. audient.*, & ex qua similiter patet, Episcopos non meros fuisse arbitros, sed veri iudicis partes egisse. Idem etiam ostendit Lex Theodosii, & Valentiniani in *L. 47. Cod. Theodos. de Episc.*, ex qua intelligitur, Episcopalem *audientiam* verum fuisse iudicium, & ab eo tantum nomine diserepasse. Quod si episcopale iudicium verum erat, propriumque iudicium, profecto cum Tribonianus in titulo Codicis *audientie* vocabulo usus est, nullum inter *audientiam*, & iudicium discrimen posuit; præsertim cum in ipso titulo *de Episcopali audientia* leges descripsit, in quibus iudicii vocabulum usurpatur, quæque ad verum iudicium pertinent. Cum autem tot præclara habeamus Episcopalis iudicii monumenta, nulla prorsus habenda ratio est constitutionis, quam edidit Valentinianus III., ut Episcopis jus suum adimeret, quamque ejus successor Majoranus abrogavit, uti ostendit Baronius *ad an. 452. n. 52. tom. 8. p. 134. ed. Lucae.*

(5) Conc. Antiochenum *an. 341. can. 5. t. 2. col. 590. Collect. Labbæi ed. Ven.*, Carthaginense III. *can. 9. col. 1401. eod. t. 2.*, Chalcedonense *can. 9. col. 1686. t. 4.*, Aurelianense IV. *can. 20. col. 1367. t. 5.*, Matisconense I. *can. 7. & 8. col. 659. & 660. t. 6.* Toleranum III. *can. 13. col. 700. cit. t. 6.* Parisiense V. *can. 3. col. 1389. eod. tom. 6.*, Cabillonense I. *can. 11. col. 398. tom. 7.*

(6) Id sane Nicæno Concilio statutum est *can. 5.* & à Sardicensi *can. 3. t. 2. Collect. Labbæi col. 35. & 659.*

(7) Concilium Chalcedonense *can. 9.*, Toletanum III. *can. 13. l. c.* Eodem se munere sæpe functum testatur Augustinus, qui illud ex Apostolico præcepto repetit, uti demonstratum supra est. Atque in ejus vita *opp. August. tom. 10. col. 270. c. 19.* Possidius narrat, qua ipse diligentia, ac pietate causas iudicaret, *idque*, inquit Possidius, *secundum sententiam Apostoli dicentis: audet quisquam &c.* Idem quoque Ambrosius præstitisse, testatur ipse Augustinus *Confess. l. 6. c. 3. t. 1. col. 121. cit. ed.*

§. XXII. Ipsi etiam Christiani Principes non solum sponte sua, sed etiam hortatu sanctissimorum Episcoporum, quibus certum, atque exploratum erat, clericos ad laicos iudices non esse trahendos (1), æquis-

simas tulere leges (2), quibus cautum est, ut clerici suarum controversiarum iudices non nisi ecclesiasticos haberent. Quin etiam dignitas Episcopatus, & præclara virtus illorum, qui eo fungebantur, diu fecit, ut Episcopi civilium quoque controversiarum, quæ inter laicos fervebant, iudices constituerentur (3). Verum id fiebat consensu litigantium, qui coram Episcopo litigare malebant, quam coram sæculari magistratu, & concessu Principum, qui ab Episcopis, quorum sapientiam exploratam habebant, civium suorum causas iudicari cupiebant.

(1) S. Hilarius Pictaviensis Episcopus *ad Constant. August. l. 1. n. 1. opp. tom. 2. col. 535. ed. Veron. 1730.* "Provideat, & decernat clementia tua, Constantio Imperatori inquit, ut omnes se ubique iudices, quibus provinciarum administrationes creditæ sunt, ad quos sola cura, & sollicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, à religiosa se abtineant; neque post hac, præsumant, atque usurpent, & putent se causas cognoscere clericorum." Extat autem in *L. 12. cod. Theodos. de Epis. & Cler. Constantii lex*, qua cautum est, ut clericorum causæ non nisi ab Episcopis iudicentur; atque hanc quidem legem Hilarii hortatu editam, putat Baronius *ad an. 355. n. 82. p. 555. t. 4. ed. Lucae.* Eadem est Ambrosii sententia *Ep. 21. n. 2. t. 6. p. 52. opp. ed. Maurin. Ven. 1781.*, qui laudat ea de re Valentiniani legem, qui *sacerdotes de sacerdotibus voluit iudicare*; eademque etiam Martini Turonensis, uti testatur Severus *Hist. sac. l. 2. c. 50. t. 2. p. 263. ed. Veron. 1754.* Abutuntur autem auctoritate Patrum quorundam ii, qui iudiciariam potestatem Ecclesie negant, eorumque sententias detorquent, praveque interpretantur. Nam locus Lactantii *de Divin. instit. l. 5. c. 20. tom. 1. p. 412. ed. Paris. 1748.* pertinet ad infideles, qui inviti ad fidem compelli non possunt; Chrysostomus *de Sacerdot. l. 2. n. 3. opp. t. 1. p. 374. ed. Montfaucon. Paris.* non negat imperium, & potestatem Ecclesie, quam imo certam habet, cum illud Apostoli ad *Timot. 4. præcipe, ac doce* ita explicat *Homil. 13. n. 1. p. 617. t. 11. vides ut imperare sacerdotum necesse sit*; tantum dicit Ecclesiam non habere potestatem arcendi homines à delictis, & si haberet, eam inutilem futuram, "cum Deus noster non necessitate submotus, à peccato, sed propria sese sponte abstinens sit remuneraturus." Hieronymus in *can. 23. caus. 23. qu. 5. inquit*; quod *regum proprium officium est facere iudicium, & justitiam*, non id dicit quasi id tantum ad reges, non etiam ad Ecclesiam pertinet. *Tom. III.*

tinere statuat; imò in *Jerem. l. 4. c. 22. opp. t. 4. col. 987. ed. Vallarsii Veron.* quidquid regibus in Scriptura, id & Sacerdotibus datum ostendit. Denique Bernardus *de Consider. ad Eug. l. 1. c. 6. col. 417. ed. Paris. Mabillon*, inquit: *stetisse denique lego Apostolos judicandos, sedisse judicantes non lego*; non ut judiciariam Ecclesiæ potestatem adimat, sed ut reprehendat eos, qui neglectis illis, quæ potiora sunt, judicandi studio rapiuntur. Atque ad hæc fere revocari omnia possunt Patrum loca, quæ contra judiciariam Ecclesiæ potestatem opponuntur.

(2) Confer ea, quæ paulo ante diximus de legibus à Constantino, Theodosio, & Arcadio, ac Marciano latis. His vero adde leges Constantii ac Theodosii, quæ sunt *L. 12. & L. 47. cod. Theod. de Episc. & cleric.*, tum Justiniani *Novellam 76.*, quæ ad Monachos pertinet, qui tantum Episcopali judicio subduntur, præterea leges, quas à Theoderico licet Gotho, & Ariano editas memorat Cassiodorus *Var. l. 1. Ep. 9. p. 7. tom. 1. ed. Rotomag. 1679.* Quod si aliquando clericos ad laicos magistratus ivisse, memoriæ proditum est, id quidem aut per vim, & injuriam factum est, aut factum à clericis audacibus, & protervis, qui se despiciere impune putabant posse ecclesiastici judicis imperium, aut interdum etiam ab ipsis Ecclesiæ magistratibus, ut civilis quoque magistratus imperio homines in officio continerentur, eorumque sententiæ exitum haberent faciliorem. Atque huc referenda sunt exempla universa, quæ de hoc rerum genere ex ecclesiastica historia desumi possunt.

(3) Huc spectat Lex Constantini, cujus feci paulo ante mentionem, quæque extat in Codice Theodosiano *de Episcop. jud.*, præterea *L. 8. & 9. Cod. de Episcop. audien.* Repete etiam ea, quæ paulo ante de Augustino, deque Ambrosio dicta sunt.

§. XXIV. Nam Ecclesiæ potestas, atque judicium tantum pertinet ad res sacras, ac divinas, atque ad personas clericorum, qui non nisi Ecclesiæ imperio subiciuntur. In controversiis laicorum mere civilibus, atque profanis nullæ sunt Ecclesiæ partes, sed eæ tantum spectant ad judicium, potestatemque laici Magistratus, cujus imperio illi, tamquam reipublice cives, subesse debent. Quare Ecclesia, cui nulla in his rebus jurisdictio est, eam exercere non potest, nisi acquirat consensu litigantium, & auctoritate Principis, qui civili reipublicæ imperat.

§. XXV. Atque intra hos quidem fines, & leges utraque respublica suam semper exercuit potestatem, ec-

clesiastica in rebus sacris, & divinis, negotiisque clericorum, civilis in omnibus laicorum controversiis, quæ spiritualia non attingunt. Initio ecclesiæ judicia minoribus solemnitatibus acta fuisse videntur, ut celerius expedirentur. Hinc sæpe *ecclesiasticum* judicium *forensi* opponitur (1), quoniam ab illo procul aberant trica, & ambages, quæ forenses concertationem implicabant. Satis erat esse actorem, qui petitionem proponeret, reum, qui excluderet, judicem, qui rem nosceret, & sententiam ferret, ut omnis rei ratio conclusa haberetur. Non deerat quidem, quæ ex jure naturæ procedit, citatio rei, non deerat legitimi probationum exquirendarum modi, neque cetera opportuna remedia; sed judicium sine tot solemnitatibus, quas civiles leges invexerant, celeriter expediebatur.

(1) Ecclesiasticum judicium à forensi distinguunt S. Augustinus *ad Bonifac. l. 3. c. 5. opp. t. 10. col. 456. ed. Ven. cit.*, S. Leo M. *Ep. 2. ad Rustic. Narbonen. Inquis. X. col. 1424. t. 1. ed. Balzerin. 1753.* aliique complures. Sed hi omnes distinctionem hanc inter utrumque judicium adhibent, non quod ecclesiasticum verum non esset judicium; sed quod celerius, quam forensis expediebatur, neque in eo trica, ambagesque forenses obtinebant.

§. XXVI. Denique aucto litium numero, commodius visum est in judiciis ecclesiasticis certum ordinem, formamque constituere, atque in iis quasdam adhibere solemnitates, quæ partim à Jure civili desumptæ, partim ab Ecclesiasticis primum legibus constitutæ sunt. In primis autem Romani Pontifices ea de re laborarunt, proposita judiciorum methodo, quæ neque importuna brevitate officeret veritati, neque copia multiplici, & operosa solemnitate, ac formularum litigantes irretiret. Quam hæc methodus apta, & concinna sit, & quantum ei præstet, quæ à Jure civili procedit, omnes facile intellexerunt; ideoque illa summo omnium consensu etiam in foro civili ubique recepta est.